РЕЦЕНЗІЯ
рецензента доктора економічних наук, професора
КОПИТКО МАРТИ ІВАНІВНИ
на дисертаційну роботу Яремчука Ростислава Євгеновича
на тему
«Антикорупційні механізми
в системі забезпечення економічної безпеки держави»
подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальностями
073 «Менеджмент», 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами

Сучасні умови функціонування України обумовлюють необхідність поглиблення наукових досліджень у сфері забезпечення економічної безпеки держави, оскільки повномасштабна військова агресія спричинила суттєву трансформацію характеру економічних загроз, серед яких особливе місце займає корупція. В умовах війни корупційні практики набувають нових форм, пов'язаних із використанням бюджетних коштів, міжнародної фінансової допомоги, державних закупівель, відбудови інфраструктури та гуманітарного забезпечення. Це потребує переосмислення існуючих підходів до протидії корупції та формування нових антикорупційних механізмів, адаптованих до умов підвищених безпекових ризиків. Наукові дослідження мають бути спрямовані на виявлення закономірностей трансформації корупційних проявів, оцінювання їх впливу на економічну безпеку держави, а також розроблення ефективних організаційних, правових, економічних і цифрових інструментів їх мінімізації. Отримані результати створять теоретичне підґрунтя для вдосконалення державної антикорупційної політики, підвищення ефективності функціонування інститутів публічного управління, зміцнення економічної стійкості України та забезпечення прозорості процесів післявоєнного відновлення. Відтак дисертаційна робота Яремчука Р. Є. виконана своєчасно, а її змістове наповнення сприяє поглибленню як теоретико-методичних основ, так і розширенню практичних інструментів забезпечення економічної безпеки держави.

Основні питання, які досліджувалися за наведеною темою та відображені у роботі, повністю відповідають її меті й завданням щодо подальшої розробки теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави. Зазначене дозволяє стверджувати, що мету дослідження досягнуто, а завдання вирішені у повному обсязі.

Дослідження виконано згідно з планами наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ у межах науково-дослідної теми «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номери державної реєстрації 0121U112498, 2021–2024 рр.; 0124U004437, 2024–2027 рр.). Дисертація Яремчука Р. Є. являє собою певний крок у формуванні теоретико-методичних засад щодо антикорупційних механізмів у системі забезпечення економічної безпеки держави.

Аналіз результатів, що винесені на захист. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Розглянуті в роботі питання викладені в логічній послідовності та достатньо обґрунтовані. Висновки є логічним завершенням проведених автором досліджень та формулюють їх результати. Приведені в роботі рекомендації, засновані на здобутках дисертанта, представляють інтерес як для науки, так і для практики. Вірогідність результатів дисертаційної роботи підтверджено відповідною апробацією на науково-практичних конференціях, а також знайшли широке впровадження в практичній діяльності.

В цілому, аналіз дисертаційної роботи та опублікованих праць Яремчука Р. Є. дозволяє зробити висновки про достатній ступінь обґрунтованості та наукову достовірність отриманих результатів.

Для науково-теоретичних і методичних основ проведення дослідження автором були використані такі методи: індукції та дедукції, порівняння і

систематизації; діалектичний; аналізу та синтезу; статистично-аналітичний; непараметричні статистичні; анкетування та експертного аналізу; моделювання; функціонального моделювання IDEF0; аналізу ієрархій (MAI); багатокритеріального оцінювання альтернатив; морфологічного аналізу; графічний; абстрактно-логічний.

Структура дисертаційної роботи обумовлена її метою і являє собою цілісний комплекс послідовних розробок теоретичних, методичних і організаційних положень і засад стосовно антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Зміст дисертації послідовно розкриває обрану тему. У першому розділі «Теоретичні засади формування антикорупційних механізмів у системі забезпечення економічної безпеки держави» сформовано категоріальний силогізм системи забезпечення економічної безпеки держави. Поглиблено розуміння корупції, зокрема в частині уточнення параметрів «української» моделі та встановлення актуальних сьогодні причин й наслідків реалізації такої загрози для економічної безпеки держави. Сформовано соціально-економічне підґрунтя застосування антикорупційних механізмів.

У другому розділі «Інформаційна основа забезпечення економічної безпеки держави в умовах посилення корупційних проявів» виконано порівняння відомих методик оцінювання економічної безпеки з характеристикою суттєвості впливу війни. Сформовано теоретико-методичний підхід до оцінювання корупції в Україні. Розроблено науково-методичні засади оцінювання наслідків корупції для економічної безпеки держави.

У третьому розділі «Покращення антикорупційних механізмів у системі забезпечення економічної безпеки держави» використано метод IDEF0 для покращення інформаційного забезпечення антикорупційних механізмів в системі економічної безпеки держави. Розроблено теоретико-практичний підхід до запобігання корупції в приватному секторі. Виконано оцінювання

результативності застосування методів реалізації функцій комплаєнс-системи підприємства з метою запобігання корупції в приватному секторі.

Робота Яремчука Р. Є. виконана з дотриманням академічної доброчесності.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукова новизна результатів дослідження, одержаних автором, полягає в узагальненні і обґрунтуванні науково-теоретичних засад та формуванні методичних й прикладних підходів стосовно антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Серед найбільш значущих наукових результатів слід виділити:

удосконалено:

– теоретико-методичний підхід до оцінювання корупції в Україні, який відрізняється від відомих інтегрованим поєднанням існуючих підходів з метою ліквідації найбільш суттєвих прогалин та обґрунтованою пропозицією збільшення груп респондентів під час проведення соціологічних опитувань і внесенням змін у методику розрахунку інтегрального індексу корупції, що спрямовано на покращення достовірності результатів з утворенням необхідної інформаційної основи для кращої цільової орієнтації в застосуванні антикорупційних механізмів та відстеженні їх результативності стосовно протидії корупції як загрозі для економічної безпеки держави;

– науково-методичні засади оцінювання наслідків корупції для економічної безпеки держави, особливостями яких є побудова графічної моделі причин та наслідків корупції з наступним застосуванням модифікованого методу аналізу ієрархій (MAI), який дав змогу встановити взаємозв’язок за трьома рівнями (держава, підприємство, громадянин), що забезпечило високу достовірність та створення аналітичного підґрунтя для ефективного виконання запобіжних заходів у межах антикорупційної діяльності зі зменшенням негативного впливу на економічну безпеку держави;

– інформаційне забезпечення антикорупційних механізмів у системі економічної безпеки держави, яке відрізняється від відомих обґрунтуванням засад збирання, узагальнення, опрацювання, аналізування, обміну, задоволення інформаційних потреб, поширення та зберігання інформації відповідно до ієрархічних рівнів (особистий, мікро-, мезо- та макро-) з наступним застосуванням методу IDEF0 для формування й використання багатоканальних вертикальних і горизонтальних інформаційних потоків, що уможливлює ліквідацію інформаційної асиметрії й обмеження «інформаційного шуму» та покращення прозорості виконання завдань суб'єктами антикорупційної діяльності;

– теоретико-практичний підхід до запобігання корупції в приватному секторі, відмінність якого від існуючих полягає в обґрунтованій необхідності та визначенні суті основних складових комплаєнс-системи (мета, принципи, функції, завдання, методи та варіанти антикорупційних програм) в умовах кожного підприємства з ціллю зменшення комплаєнс-ризиків та результативного провадження антикорупційної діяльності на мікрорівні, що забезпечує позитивний синергетичний ефект у межах усієї ієрархії, тобто стосовно особистого рівня доброчесності працівника та зменшення загроз для економічної безпеки підприємства та економічної безпеки держави;

– методичні основи оцінювання результативності застосування методів реалізації функцій комплаєнс-системи підприємства з метою запобігання корупції в приватному секторі, які вирізняються математичним моделюванням на основі багатокритеріального оцінювання альтернатив, що дають змогу отримати раціональну комбінацію стосовно запобігання й протидії корупції, зважаючи на поточну безпекову ситуацію й характер трансформації цієї загрози під впливом війни й цифровізації;

набули подальшого розвитку:

– понятійний апарат забезпечення економічної безпеки держави, який відмінний встановленням структурно-логічних взаємозв'язків, поясненням взаємообумовлюючого впливу та поглибленням розуміння суті таких базових дефініцій як «безпека», «економічна безпека», «економічна безпека держави», «загроза» та «економічні національні інтереси», що дозволило створити об'єктивно-логічний базис, у формі впорядкування безпекової ієрархії, функціональної структури, складу суб'єктів й об'єктів та переліку пріоритетних завдань, який відповідає поточному характеру трансформації безпекового середовища держави;

– соціально-економічне підґрунтя застосування антикорупційних механізмів під час забезпечення економічної безпеки держави, яке відрізняється комплексним урахуванням історично сформованого в Україні толерантного ставлення до побутової корупції з одночасно міцними підвалинами антикорупційної діяльності на основі громадського контролю, а також визначальних позицій кращих іноземних практик, які відповідають параметрам «скандинавської» й «азійської» моделі, набутого досвіду активності антикорупційних органів в Україні та встановленого впливу сприяючих і гальмуючих факторів, котрі визначаються як поточною складною безпековою ситуацією, так і змінами у формах прояву самої корупції, що в сукупності дозволило конкретизувати напрями розвитку антикорупційних механізмів у цілях обмеження впливу корупції як загрози для економічної безпеки держави.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій.

Основні наукові положення дисертації, результати досліджень, практичні рекомендації знайшли повне відображення у 12 опублікованих наукових працях, серед яких 5 публікацій – у наукових фахових виданнях України (5 – у виданнях,

що входять до міжнародних наукометричних баз даних), 7 тез доповідей за результатами участі у конференціях.

Результати досліджень пройшли достатню апробацію на науково-практичних конференціях різного рівня.

Теоретичне та практичне значення одержаних автором наукових результатів.

Узагальнення та розвиток теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави дають право зробити висновок про важливе наукове значення дисертаційної роботи. Результати дослідження, які становлять його новизну, доведено до конкретних методичних і практичних рекомендацій.

Отримані результати роботи можуть бути застосовані в практичній діяльності на різних рівнях управління, як в державних правоохоронних інституціях так і в приватному секторі, а також в освітньому процесі під час підготовки фахівців економічного та безпекового напрямку. Зокрема, пропозиції Яремчука Р. Є., доведені до рівня конкретних пропозицій і методичних розробок і впроваджені в роботу: Головного управління Національної поліції у Львівській області (довідка від 02.09.2026 р.) та АТ «Ідея Банк» (довідка від 31.08.2026 р.).

Результати наукових розробок застосовуються у Львівському державному університеті внутрішніх справ в освітньому процесі (акт впровадження від 25.02.2026 р. № 16) та для проведення подальших наукових досліджень (акт впровадження від 25.02.2026 р. № 4).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Незважаючи на загальну високу оцінку, робота не позбавлена окремих недоліків. Серед них:

1. На рис. 1.2 (с. 46) подано категоріальний силогізм забезпечення економічної безпеки держави. Виходячи із змісту кожного поглибленого автором терміну, понятійний апарат забезпечення економічної безпеки держави доцільно було доповнити ще такими як «небезпека» та «ризик», зокрема виходячи з того, що у підрозділі 3.2 згадуються «комплаєнс-ризики».

2. На рис. 1.5 (с. 86) автор в якості двох ключових параметрів, які притаманні для національної моделі антикорупційної діяльності, вказує «історично сформоване толерантне ставлення до корупції» та «підвалини антикорупційної діяльності, де рушійною силою був громадський контроль». Вказані моменти є цікавими, але потребують більш ретельного обґрунтування з метою уникнення хибного сприйняття і як направляючі в ході покращення антикорупційних механізмів.

3. У підрозділі 3.2 здобувач реалізує сформоване доповнення до класифікації корупції за рівнем виникнення й реалізації шляхом обґрунтування впливу антикорупційної діяльності в приватному секторі на суміжні рівні, тобто економічну безпеку держави та працівника. Викладені аргументи є ґрунтовними, але, на нашу думку, доцільно було передбачити й зворотній вплив, що забезпечив б цілісність засад функціонування антикорупційних механізмів.

4. Розроблені у підрозділі 3.3. методичні основи оцінювання результативності застосування методів реалізації функцій комплаєнс-системи підприємства покликані збільшити результативність антикорупційної діяльності в приватному секторі. Виконані автором розрахунки є ґрунтовними. Для цілісності сприйняття необхідно було уточнити: вихідні позиції стосовно одиничного чи групового характеру об’єкту розрахунків; необхідність коригування певних складових для широкого практичного застосування; можливі зміни під впливом широкого спектру факторів.

Однак, висловлені зауваження не применшують цінності дисертаційної роботи, не мають принципового характеру, тому не знижують теоретичну і

практичну цінність дисертації Яремчука Р. Є. та не впливають на її достатньо високу оцінку.

Відповідність роботи встановленим вимогам до дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація Яремчука Ростислава Євгеновича на тему: «Антикорупційні механізми в системі забезпечення економічної безпеки держави» виконана на високому науковому рівні, є закінченою науково-дослідною роботою, містить нові підходи у забезпеченні економічної безпеки держави, в якій отримані науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення.

Надруковані статті відображають основні положення виконаного дослідження. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані особисто автором. Основні результати дослідження апробовано і схвалено на науково-практичних конференціях різного рівня та впроваджено в практичну діяльність.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що дисертаційна робота Яремчука Ростислава Євгеновича виконана в рамках міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Економічна безпека соціально-економічних систем» за спеціальностями 073 «Менеджмент» та 051 «Економіка» і за змістом відповідає її міждисциплінарній області, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів Україні від 12 січня 2022 р. № 44, а сам автор Яремчук Ростислав Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузях знань: 07 «Управління та адміністрування», 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальностями: 073 «Менеджмент» та 051 «Економіка».

Професор кафедри
соціальних дисциплін та адміністрування
Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор економічних наук, професор Марта КОПИТКО

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Н.Я.Рудий
2026 р.